

Martti Kekomäki

Terveys- ja sairaanhoidon
hallinnon professori, emeritus

Sote-suunnistuksessa kaksi ensimmäistä rastinväliä, matka maaliskuun konsensukseen ja elokuun lakiehdotukseen on selvitty niukoin naarmuin ja nyrjähdysin. Päättynyt, lakiluonnosta koskenut lausuntokierros on nostanut esiin epäilyjä, jotka epäilijöineen ovat niputettavissa karkeasti viiteen ryhmään:

- sote polkee kunnan perustuslaillista asemaa ja on sen vuoksi epädemokraattinen (kunnat);
- sote ei laajenna potilaiden valinnanvapautta eikä siis lisää kilpailua ja tehokkuutta (yksityiset tuottajat ja kelan johtajat [!]);
- sote unohtaa yliopistosairaaloiden erityisaseman (academia);
- sote unohtaa kielivähemmistön oikeudet (rkp) ja
- sote tuo vain yhden byrokratiakerroksen jo valmiiksi ylibykratisoituneeseen ja-politisoituneeseen järjestelmään (rakenne- ja prosessikriitikot).

Nämä kaikki ovat varteenotettavia väitteitä. Niistä kirkkaasti tärkein on viimeinen eli monikerroksinen ohjausvalta, jossa järjestäminen ja tuottaminen sekoitetaan keskenään vielä uudemman kerran. Totta kai järjestelmä edellyttää poliittista ohjausta, jolla tavoitellaan toiminnan laadun kaikkien piirteiden huomioon ottamista. Kauhuskenaario on silti

Ei sössitä sotea

järjestelmä, jossa eritasoiset poliittiset toimijat ajavat alueellisia ja kuppikuntaisia etujaan, suojelevat tehostomuutta, ovat muutoksia vastustavien viranhaltijoiden lobattavissa eivätkä edes halua hahmottaa koko muutoksen perimmäisiä tavoitteita.

Sote-ratkaisu tarvitsee vain yhden alueellisen poliittisen toimijan, joka olkoon soten valtuusto. Se määrittää toiminnan laadulliset ja määrälliset tavoitteet. Soten asiantuntijoista koottu johtoryhmä on sille toiminnastaan vastuussa. Ihan samalla tavalla puolustusvoimien toiminnalliset tavoitteet määritellään poliittisessa prosessissa. Se ei silti vielä pakota järjestämään jokaiselle rykmentille ja pataljoonalle omaa poliittista sotamiesneuvostoaan. *Monitasoinen poliittinen ohjailu tekee koko sotesta upottavan suon. Sellainen ratkaisu estää tehokkaasti terveyspalveluiden tuottamisen välttämättömän uudistustyön, kuten vuosikymmenien ajalta tästä maasta kertyneet esimerkit osoittavat.*

Toinen, juuri tässä ajassa tehtävä välttämätön päätös koskee sote-tasointen tietojärjestelmien periaateratkaisua. Samalla sote-alueella ei voi käyttää monenlaisia järjestelmiä, jos kerran toiminnallisena tavoitteena on ”täydellinen integraatio”. Puolustusvoimavertausta jatkaakseni yhtä järjetöntä olisi antaa jokaisen prikaatin valita erilainen kaliiperi aseisiinsa. Tietojärjestelmien kehittäminen on ymmärrettävä dynaamiseksi käyttäjiä jatkuvasti kuuntelevaksi tapahtumaksi, jossa maamme kansalliset ainutlaatuisuudet, kuten peruspalveluiden painottaminen, henkilötunnuksen laaja käyttö ja halukkuus seurata toiminnan pitkäaikaista vaikuttavuutta otetaan täysimääräisesti huomioon. *Oleellista ei siis ole valita kaikkien pisimmälle kehitet-*

tyä järjestelmää vaan järjestelmä, jolla on suurin potentiaali kehittyä tietotarpeiden muuttuessa ja vieläpä kustannuksia pahemmin kasvattamatta.

Kolmas välttämättömyys koskee uuden uljaan soten johtamistoimea. Koska olen nähnyt vaihtoehtojen toimimattomuuden, olen kaikki aktiivivuoteni ollut asiantuntijaohjauksen kannattaja. Sekä itse soten että sen tuottajaorganisaatioiden johtaminen on tässä ajassa niin moninaisia taitoja edellyttävä tehtävä, ettei yksikään tuotantotoiminnasta vastaava saa tuntea tuoliaan liian turvatuksi. Huomattavan heikko irtisanomissuoja on pakko korvata kunnan ansiotasolla, siis tyyliin tulos tai ulos. *Verorahoitteisessa palvelujärjestelmässä tulos ei ole yksikön liikevaihdon tai -voiton kasvattaminen vaan maksimaalisen hyvinvointihyödyn tuottaminen kohdeväestölle budjetin ja tasa-arvorajoitteen vallitessa. Tehtävä edellyttää sekä oikeita allokaatioita että niiden tuhlailematonta toteuttamista. Tämä pitää johtajan mielen valppaana ja virkeänä.*

Ja jos yksityinen ja julkinen tuottaja halutaan oikeasti samalle viivalle, työ- ja virkasuhteiden laajempi tarkastelu käy välttämättömäksi: nykyinen julkinen järjestelmä on yksinkertaisesti liian jäykkä vastaamaan ajan haasteisiin. Viiden vuoden irtisanomissuojat eivät ole enää tätä aikaa.

Koko sote-hankeella on vain kaksi kirkkainta tavoitetta, kansalaisille tasa-arvoinen palvelujärjestelmä ja tuotannollinen tehokkuus. Kaikki muu on näiden rinnalla toisarvoista. Jos tämä ”kaikki muu” edistää ykköstavoitteiden saavuttamista, otetaan kommentit huomioon. Muuten ne voidaan jättää omaan arvoonsa.